

Boekbesprekingen

Gezondheidsgids voor homoseksuelen. R. D. Fenwick. Tiebosch, Amsterdam, 1979; 243 bladzijden, prijs f 28,50.

Deze vertaling van „The advocate guide to gay health” zou beter het gevaar- en pechboek voor homoseksuelen kunnen worden genoemd, omdat het vrijwel uitsluitend een gepreoccupeerde opsomming bevat van ziekten, gevaren en stoornissen in relatie tot homofilie. Alcohol en drugs ontbreken niet in deze reeks. Ofschoon in de meeste hoofdstukken een objectieve voorlichting wordt gegeven van de risico's van seksueel verkeer, overdraagbare ziekten en seksueel onvermogen, dragen enkele een sensationeel karakter. Daartoe is het hoofdstuk „De gevaren van seks” te rekenen, met een lijkschouwer die de lezer rondleidt langs de slachtoffers van sadomasochisme. De vermelding van seksuele trauma- en verkrachtigingscrisiscentra herinnert aan de Amerikaanse versie van het boek. Dat „de hoeksteen van alle seksuele therapie, zowel voor mannen als vrouwen, masturbatie is” doet wat apodictisch en simpel aan. Omdat zowel de auteur als de uitgever zich tot een brede lezerskring willen richten, is het een vraag of de nadruk zozeer moet vallen op extreme toestanden, excessen en uitpattingen, dat de relationele aspecten onbesproken blijven. Ook al mogen volgens de achterflap voorgelichte consumenten gezondere mensen zijn, een hoofdstuk over liefde, toewijding en tederheid – waaroever Tulner in zijn voorwoord spreekt – zou hebben bijgedragen tot een evenwichtiger resultaat.

K. Gill

Begrijp je me? Familie en homoseksualiteit. C. Silverstein; vertaling en bewerking J. M. van der Woude. Gamma, Baexem, 1979; 192 bladzijden, prijs f 29,50.

Dit is een duidelijk boek, in overeenstemming met de doelstelling die de auteur zich gesteld heeft: „Dit boek is geschreven voor gezinsleden, die willen weten hoe ze om moeten gaan met een homoseksuele zoon of dochter en hun eigen gevoelens over homoseksualiteit beter willen begrijpen”. Door lezing van dit boek kan ook de huisarts zich

een beeld vormen van wat zich rond homoseksualiteit in een familie kan afspeelen. Als gezinsarts zal hij immers juist met dit aspect geconfronteerd worden, bijvoorbeeld door contacten met verontruste ouders of wanneer de homoseksuele gerichtheid van een van de huwelijkspartners problemen binnen het gezin oplevert.

Na twee inleidende hoofdstukken beschrijft de auteur vanuit zijn ervaring als psycholoog een vijftal gezinnen. Onderwerpen die nog niet bij de bespreking van de gezinnen naar voren gekomen zijn, komen tot slot in aparte hoofdstukken aan de orde; deze handelen met name over professionele en niet-professionele hulpverlening. Een en ander wordt nogal breed uitgesponnen, sommige gezinssituaties komen te mooi of te triest over en een docerend toontje is de auteur ook niet vreemd. Mogelijk komen de kleurrijke schilderingen bij de „doelgroep” van het boek juist heel plezierig over en bieden de talloze adviezen de beoogde steun. Het boek ademt een optimistische sfeer en benadrukt sterk de uitdaging tot creatieve ontwikkeling die de „ontdekking” van de homoseksualiteit van een van de familieleden voor het gezin kan betekenen.

Silverstein heeft onmiskenbaar een nuchtere en positieve visie op homoseksualiteit. Hoewel hij het nergens expliciet vermeldt, lijkt hij echter moeite te hebben met de scheiding tussen kameradschap en tederheid enerzijds en „pure” seksualiteit anderzijds. Waar deze scheiding zich blijkt voor te doen, zoals bij de veelal louter verguisde „vluchtige, eenmalige en anonieme” seksuele contacten (die zo kenmerkend voor bepaalde homoseksuele subculturen zouden zijn), bestempelt hij deze alleen als noodsprongen of als verklaarbaar in een beperkte fase in de ontwikkeling van de (mannelijke!) homoseksueel. Het is dan ook niet verbazingwekkend dat vrijwel alle personen uit zijn voorbeelden tenslotte hun geluk vinden in de pendant van het heteroseksuele huwelijk. Hoe men ook over deze visie mag denken, ze stemt in ieder geval niet overeen met de werkelijkheid van grote groepen homoseksuele mannen en vrouwen. Dit blijkt onder meer uit het elders in dit nummer gerefereerde „Kinsey-rapport”.

Frans Meijman

Het Kinsey rapport over mannelijke en vrouwelijke homoseksualiteit. Alan P. Bell en Martin S. Weinberg. Elsevier, Amsterdam/Brussel, 1979; 320 bladzijden, prijs f 34,50.

Dertig jaar na het verschijnen van de beroemde Kinsey-rapporten over de seksuele gedragingen van de Amerikaanse mannen en vrouwen is, met medewerking van de Universiteit van Indiana, het plan van Kinsey verwezenlijkt om de innerlijke belevingen en het sociaal functioneren van homoseksuelen te onderzoeken. Kinsey zelf verzamelde reeds een schat van biografische gegevens, maar na zijn overlijden zijn er nog tien jaar van intensieve arbeid nodig geweest voordat het Institute for Sex Research dit standaardwerk kon publiceren.

De auteurs wijzen er met nadruk op dat dit geen representatieve steekproef is; het onderzoek is verricht in San Francisco Bay, een gebied van vier miljoen inwoners en omschreven als „een goede omgeving” voor homoseksuelen. Een zeer groot aantal mannen en vrouwen, geworven via de media, persoonlijke contacten, organisaties, bars, sauna's en openbare gelegenheden, was bereid de 175 bladzijden tellende vragenlijst met 528 vragen te beantwoorden tijdens interviews onder vier ogen, die gewoonlijk twee tot vijf uur duurden. Een aselect samengestelde „controlegroep” van heteroseksuelen beantwoorde ongeveer tweederde van deze vragen (de resterende vragen waren alleen voor homoseksuele respondenten bestemd). Aan de betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek werden hoge eisen gesteld; voor de statistische bewerking werden acht verschillende technieken toegepast.

De studie omvat een zeer breed scala van met homoseksualiteit samenhangende zaken, zowel feitelijke gedragingen als emotionele behoeften. Over het algemeen blijken homoseksuele mannen seksueel actiever te zijn en meer partners te hebben dan lesbiennes. Bij de vrouwelijke respondenten kwam een betrekkelijk hoge graad van niet-seksuele betrokkenheid op hun partners voor. De onderzoeksresultaten bieden geen steun voor het idee dat homoseksuelen door seks worden overheerst. Daarom geven de respondenten de voorkeur aan termen als lesbisch of homofiel, omdat deze meer de gehele stijl van leven omvatten, een wijze van zijn waar seksuele activiteiten met personen van hetzelfde geslacht bijkomen. Terwijl ongeveer tweederde van de ho-

moseksuele mannen weleens een venereuze ziekte had gehad, bleek dat maar bij één vrouw het geval te zijn geweest.

Een belangrijk deel van het onderzoek wordt in beslag genomen door het construeren van een typologie van de homoseksuele ervaring. Dit heeft geleid tot het inzicht dat homoseksuele volwassenen een opvallend heterogene groep vormen, op basis van hun seksuele leven, hun sociale aanpassing en hun emotionele gesteldheid. Vergelijkingen tussen de verschillende groepsprofielen leken op het bestaan van vijf grote groepen te wijzen: open en gesloten paren, functionelen, dysfunctionelen en asexuelen. Deelgenoten in gesloten paren scoorden laag voor het aantal seksuele problemen, het aantal partners en het zoeken naar partners voor seks; zij verschillen qua aanpassing nauwelijks van de heteroseksuele steekproef. De standaardcores voor deelgenoten in open paren waren hoog. Functionelen – „de vrolijke vrijgezellen” – hebben meer seksuele partners, een grote mate van seksuele activiteit, betreuen hun homoseksualiteit minder en hebben minder seksuele problemen in vergelijking met de totale steekproef. De dysfunctionelen komen overeen met het stereotype van de gekwelde homoseksueel. Verschillende aspecten van hun leven zijn problematisch en zij hebben meer te maken met beroving, mishandeling, afpersing of arbeidsproblemen ten gevolge van hun homoseksualiteit. Asexuelen zijn eenzaam en ongelukkig, hebben moeite met het vinden van een partner en scoren laag voor seksuele activiteit. Ongeveer de helft van de mannelijke en tweederde van de vrouwelijke respondenten zocht hulp van beroepskrachten voor hun emotionele problemen.

Dit boek met een grote schat aan gegevens zou gelezen moeten worden door wetgevers, leidende figuren, bestuurders, opvoeders, kerkelijke leiders, therapeuten en huisartsen, omdat blijkt dat vele homoseksuelen goed als voorbeeld van maatschappelijk verantwoord optreden en geestelijke volwassenheid kunnen dienen. De verschillen in sociale aanpassing tussen homo- en heteroseksuelen wijzen zeker niet op een slechte invloed op de samenleving van homoseksuelen. Medisch gezien is de minst dubbelzinnige uitkomst van het onderzoek, dat homoseksualiteit niet per se met pathologie samenhangt.

K. Gill

Homoseksualiteit. W. H. Masters en V. E. Johnson. *Van Loghum Slaterus, Deventer, 1980; 468 blz., prijs f 45,-.*

Ofschoon nog niet bekend is hoe seksuele voorkeuren zich precies ontwikkelen, baseren Masters en Johnson de seksuele gerichtheid op de frequentie van vrijen met iemand van dezelfde of de andere sekse. Dat is een andere maatstaf dan Kinsey destijds hanteerde; hij ging uit van de vrij-ervaringen en de psychologische reacties daarbij.

De auteurs beschrijven hun veertien jaar durende onderzoek als psychobiologische perspectieven van de homoseksuele functie, disfunctie en dissatisfactie. Het zeer grote aantal gegevens en de uiterst minutieus beschreven casus maken het niet makkelijk in een korte boekbespreking de inhoud weer te geven. Ik zal mij daarom bepalen tot enkele saillante punten.

Omdat de homoseksuele en heteroseksuele proefpersonen met grote zorg zijn geselecteerd, is de onderzoekpopulatie niet als representatief te beschouwen en dienen de resultaten gerelativeerd te worden. In een vergelijkend onderzoek naar seksuele gedragspatronen viel op, dat de culturele uitdaging om seksueel bekwaam te zijn bij hetero's nog steeds is begrensd door hun rol bij de coïtus en een mannelijke dominantie vertoont als uitvloeisel van de mythe, dat de man de grote seksdeskundige is. Hetero- en ho-

moseksuele partners blijken over hetzelfde vermogen te beschikken om elkaar plezier te bezorgen. De wijze waarop zij dat doen verschilt echter veel. Zo viel op, dat homoseksuele paren een tragere, minder veeleisende seksuele benadering volgden en een grotere wederzijdse betrokkenheid vertoonden.

Een ander belangrijk punt dat de auteurs beschrijven, is de veranderings-therapie, de zogenaamde reversie- en conversietherapie. De concepten, technieken en resultaten worden uitvoerig besproken en roepen de vraag op in hoeverre met de verandering respectievelijk uitbreiding van het gedrag tevens een omkering van de voorkeur is verkregen. Everaerd wijst in zijn „Ten geleide bij de Nederlandse editie” deze behandelingsmethoden af. Het is duidelijk dat de akten over homoseksualiteit nog niet zijn afgesloten. Fundamenteel onderzoek van de neurofysiologie en neuro-endocrinologie zullen, in samenhang met maatschappelijke gegevens en milieufactoren in de naaste toekomst waarschijnlijk nieuwe perspectieven openen. Dat neemt niet weg, dat het zeer de moeite waard is van het grensverleggende onderzoek van Masters en Johnson kennis te nemen, niet alleen omdat het nieuwe informatie verschaft, maar eveneens omdat het kan worden toegepast bij dysfunctionerende homoseksuele partners.

K. Gill

Homoseksuele jongeren en hun ouders. Robert-Jan van der Feen en Geert Sanders. Van Loghum-Slaterus, Deventer 1980; 127 bladzijden, prijs f 18,50.

Als bewerking van een doctoraal-scriptie voor klinische psychologie geeft dit boekje een verslag van een verkennend onderzoek. Uit vijftien gesprekken met ouders c.q. hun homofiele kinderen (tien zoons en vijf dochters), tussen de 18 en 25 jaar oud, werd een systematische analyse gemaakt.

De onderzoeksgroep is uiteraard niet representatief. De schrijvers zien daarom af van algemeen geldende uitspraken. Toch geloven zij dat een nauwkeurige en levendige beschrijving van de ervaringen van een beperkt aantal ouders en jongeren zinvol is en kan bijdragen tot meer begrip voor en inzicht in de problematiek rondom homoseksualiteit. Zij hebben gelijk. De manier waarop de belangrijkste citaten uit de interviews verwerkt zijn, is zeer verhelderend voor iedereen die met deze problematiek te maken krijgt.

Jongeren ontdekken pas na een langdurige periode dat ze homoseksueel zijn. Als ze dit eindelijk durven vertellen, zet dit bij de ouders een proces in gang waarin de jongere op dat moment al een heel eind is gevorderd. Mede door deze achterstand van de ouders is het niet eenvoudig het juiste klimaat te scheppen voor voldoende begrip. De oudermiddagen, op verschillende plaatsen in Nederland georganiseerd sinds 1976, voorzien in een grote behoefte en geven een gevoel van verbondenheid en herkenning. De informatie over homofilie op deze bijeenkomsten, door een forum van deskundigen, maakt duidelijk dat homoseksualiteit niet het gevolg is van opvoedingsfouten van de ouders en dat ouderlijk gedrag slechts een van de vele factoren is, die misschien tot een homoseksuele ontwikkeling kunnen bijdragen.

Uit vele gesprekken werd duidelijk, dat alle openheid en begrip in Nederland ten spijt, de maatschappelijke beeldvorming over homofielen nog steeds stereotiep is en verre van positief. Een mentaliteitsverandering ten aanzien van het verschijnsel homoseksualiteit moet mogelijk zijn, ondanks negatieve uitspraken van kerkelijke zijde, zoals: „je mag homofiel zijn, maar je mag het niet uiten.”

Voor elke groep die wil emanciperen, is onderlinge solidariteit een noodzakelijke voorwaarde. Ook voor ouders van homofiele kinderen geldt, volgens de auteurs, dat ze het meest gebaat zijn bij

onderlinge verbondenheid en steun. Inderdaad zullen deze voorwaarden tot een betere acceptatie van homofilie leiden dan demonstratieve marsen zoals The Gay Parade in New York, met spandoekleuzen als „Proud to be Gay” of „Gay is good”. Of in Leeuwarden het demonstratie-motto: „We pikken de hetero-terreur niet meer”.

Met een vermelding van enkele aanbevolen boeken en adressen en met een serie suggesties, apart voor de jongeren en voor de ouders, maar ook voor de hulpverleners die deze ouders moeten begeleiden, geeft deze studie meer dan alleen een confrontatie met een taboe. Zeer bruikbaar in de opleiding en nascholing.

J. Nooter

Lesbische vrouwen en hulpverlening. Een oriëntatie op vrouwelijke homoseksualiteit en een onderzoek naar ervaringen van lesbische vrouwen met personen i.c. instellingen voor psychiatrische en psychosociale hulpverlening. Ellie Kok. Stageverslag, Nijmegen, 1979; 153 bladzijden, prijs f 7,50; verkrijgbaar bij boekhandel „De Feeks”, Ridderstraat 11, Nijmegen.

Wetenschappelijke literatuur over lesbische vrouwen is schaars; de meeste literatuur over homoseksualiteit gaat over mannen. Publicaties binnen het Nederlandse taalgebied, waarin aandacht wordt besteed aan de relatie tussen lesbiennes en de gezondheidszorg, behoren helemaal tot de zeldzaamheden. Het valt dan ook toe te juichen dat Ellie Kok tijdens een stage in het kader van haar medische studie heeft getracht meer zicht te krijgen op de relatie tussen lesbische vrouwen en hulpverlening. Zij beperkt zich bij haar literatuurstudie en onderzoek tot de psychiatrische en psychosociale hulpverlening.

Het stageverslag bevat allereerst enige oriënterende hoofdstukken, onder meer over „maatschappelijke en wetenschappelijke visies op lesbies zijn”, „lesbische vrouwen over zichzelf” en „lesbische vrouwen en psychosociale hulpverlening”. Ellie Kok signaleert de gevaren van het traditionele psychiatrische denkmodel met betrekking tot homoseksualiteit. Ze vraagt zich af in hoeverre medische studenten die buiten de studie nooit met lesbisch zijn geconfronteerd zijn, later als hulpverlener in staat zijn zich te verplaatsen in de cliënte. Een ongestoorde ontwikkeling van een lesbische identiteit zou vooral worden belemmerd door (angsten voor) nega-

tieve reacties vanuit de omgeving en de maatschappij. Bovendien krijgt de lesbienne te maken met de gevolgen van haar socialisatieproces tot vrouw. Tenslotte ontbreken dan ook nog mogelijkheden om zich te identificeren met lesbische vrouwen. Het verslag is echter niet beperkt tot de problematische kanten van de vrouwelijke homoseksualiteit.

In het tweede deel komt het verrichte onderzoek aan de orde. Dit had onvermijdelijk een beperkte opzet. Er werd getracht tachtig vrouwen in de regio Nijmegen (alle geabonneerd op „de lesbische nieuwsbrief”) via een schriftelijke enquête en aanvullende gesprekken te vragen naar hun ervaringen met psychosociale hulpverlening. Voor het onderzoek werden enkele hypothesen geformuleerd: isolerings- en acceptatieproblematiek zou lesbische vrouwen naar de hulpverlening voeren, maar de problemen hoeven niet primair veroorzaakt te zijn door de homoseksualiteit. Er wordt hulp bij de acceptatie verwacht. Voorts bepaalt de houding en het gedrag van de hulpverlener ten aanzien van lesbisch zijn het gedrag van de cliënte. Het effect van de hulpverlening is onder meer van bovenstaande factoren afhankelijk.

De beperkte opzet en de geringe respons brengen met zich mee dat het belang van dit onderzoek niet zozeer ligt bij de toetsing van de hypothesen. Er wordt geconcludeerd dat er twee groepen te onderscheiden zijn, die weliswaar dezelfde klachten en problemen hadden, maar tegengestelde ervaringen binnen de hulpverlening, afhankelijk van de mate van isolement, acceptatie van de homoseksualiteit, motivatie voor en verwachtingen van de hulpverlening. Belangrijker dan de conclusies lijken me voor de huisarts de vele fragmenten uit de antwoorden van de vrouwen, die in het verslag zijn opgenomen. Deze illustreren voor mij treffender dan cijfers de essentiële momenten in de relatie tussen lesbiennes en hulpverlening. Het is opmerkelijk dat de helft van de vrouwen spontaan ervaringen met hun huisarts ter sprake brengt, terwijl nergens in de vragenlijst expliciet naar de huisarts gevraagd wordt. Dit laatste vormt een onbegrijpelijk manco. De huisarts neemt immers een sleutelpositie in bij de hulpverlening en zeker bij de psychosociale aspecten. Het zal overigens weinigen verbazen dat de vermelde ervaringen met huisartsen voor het merendeel negatief waren.

Frans Meijman